

ЗІЗ є – безпеки нема!

Наталія Романенко,
канд. техн. наук, старш. наук. співроб.
лабораторії управління охороною праці
ДУ «ННДІПБОП»

Чому працівники не використовують наявних засобів індивідуального захисту, виконуючи роботи підвищеної небезпеки?

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону праці» та статті 163 Кодексу законів про працю України, на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, що пов'язані із забрудненням, або тих, що здійснюються у несприятливих метеорологічних умовах, працівникам видають безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, взуття та інші засоби індивідуального захисту (далі – ЗІЗ).

Цих вимог потрібно дотримуватися згідно із чинним Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та іншими засобами індивідуального захисту (НПАОП 0.00-4.01-08). Цей документ поширюється на суб'єкти господарювання незалежно від форм власності й видів їхньої діяльності.

Результати аналізу виробничого травматизму (за матеріалами спеціального розслідування) показують, що на сьогодні питома вага нещасних випадків внаслідок невикористання ЗІЗ через незабезпеченість ними перебуває в межах 1%. Проте питома вага випадків травматизму через незастосування ЗІЗ у разі їх наявності вдвічі більша. У структурі супутніх причин стосовно цих випадків переважають порушення потерпілим трудової та виробничої дисципліни (52,8%) і технологічного процесу (8,1%).

Унаслідок незастосування ЗІЗ (за їх наявності) найчастіше трапляються падіння з висоти (48%), травмування внаслідок дії рухомих і таких, що обертаються, деталей обладнання, машин і механізмів (15,7%), ураження електричним

струмом (11,8%). **Чому так – ЗІЗ є, а безпеки нема? Розглянемо декілька прикладів.**

Груповий нещасний випадок стався з електромонтерами з ремонту й обслуговування електроустаткування приватного акціонерного товариства, яке виробляє мінеральні добрива та азотні сполуки.

Під час перевірки стану опору ізоляції електродвигунів, які перебували в резерві, електромонтери помилково відкрили кабельний відсік чарунки живлення електродвигуна перекачувального насосу ПН-2, що була в роботі.

У результаті короточасного змикання ізольованих тримачів виводів мегаомметра і механічного з'єднання силового кабелю із шинами в кабельному відсіку, який був під напругою 6 кВ, трапилось коротке замикання. Утворилась електрична дуга, внаслідок чого працівники дістали опіки рук та обличчя.

Комісія встановила, що під час виконання роботи електромонтери перебували в передбаченому нормами спецодязі та спецвзутті, але не застосовували електрозахисних засобів (покажчика напруги, діелектричних рукавичок та діелектричного килима), які були в наявності, що є порушенням вимог, передбачених п. 4.4.1 Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів (НПАОП 40.1-1.21-98). **На запитання комісії про те, чому не використовували діелектричних рукавичок, електромонтери дали відповідь: «У них незручно працювати».** Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом.

Для з'ясування обставин нещасного випадку потрібно знати, що порушення електромонтером вимог можна розглядати тільки відповідно до того нормативного документа, яким передбачено виконання робіт (тобто інструкції з охорони праці, а не НПАОП 40.1-1.21-98, які є обов'язковими для виконання посадовими особами. – Ред.)

Нещасний випадок стався з працівником підприємства, яке спеціалізується на утриманні житлового фонду. Під час косіння трави працівник не надів захисних окулярів, які висіли в нього на ший. Унаслідок цього він дістав проникає поранення рогівки ока з наявністю стороннього тіла. Потерпілий під час опитування пояснив свою поведінку так: **«Я поставив новий моток волосіні і хотів перевірити, чи правильно вона закріплена. Для цього я ввімкнув косарку та, не встигнувши надіти окуляри, відчув біль у лівому оці».**

Комісія встановила, що основною причиною нещасного випадку є невикористання працівником ЗІЗ (за їх наявності), що є порушенням вимог інструкції з охорони праці (під час косіння трави ручними косами і газонокосарками). Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом.

У будівельному товаристві з обмеженою відповідальністю нещасний випадок стався з електрозварником ручного зварювання – слюсарем, який виконував ремонтні роботи із заміни трубопроводу на території виробничого об'єкта. Він працював на технологічній площадці

для обслуговування обладнання на висоті 2,8 м від поверхні підлоги, яка була огорожена металевими перилами заввишки 1,1 м.

Під час пригінки стику труби до коліна відрізанням кутовою шліфувальною машиною GA 9020SF MAKITA потерпілий піднявся на пересувну площадку заввишки 40–70 см. Наприкінці розрізу в трубі закусило камінь шліфувальної машинки, яка завібрувала та сильно штовхнула потерпілого назад. Не втримавшись на ногах, електрозварник переважився через перило і впав на бетонну підлогу цеху.

Унаслідок цього потерпілий дістав перелом кісток та основи черепа, забій головного мозку важкого ступеня. Комісія встановила, що працівник під час проведення робіт ручним електроінструментом самовільно застосував пересувну площадку, що не належить підприємству. До того ж він працював на висоті, не використовуючи запобіжного поясу, що стало порушенням вимог інструкції з охорони праці. **На запитання комісії про забезпеченість запобіжним поясом потерпілий дав відповідь: «Був забезпечений, і пояс лежав на моєму робочому місці»** (комісія це підтвердила). Коли працівника запитали, чому ж його не застосували, він відповів: **«Мені здалося, що висота незначна і нічого не має статися»**. Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом.

У товаристві з обмеженою відповідальністю, яке спеціалізується на будівництві житлових і нежитлових будівель, нещасний випадок стався з електрогазоварником. Під час виконання ремонту болтових з'єднань він, не дочекавшись виконроба, спустився в обсадну трубу та приступив до зварювальних робіт, використовуючи апарат марки «Патон».

Комісія встановила, що електрозварювальні роботи в замкненому просторі було проведено без використання спеціального одягу з вогнестійким просоченням, без перевірки стану газового середовища

Нормативно-правовими актами з охорони праці не передбачено використання запобіжного поясу під час проведення робіт на горизонтальному перекритті стаціонарної технологічної площадки за наявності інвентарної захисної огорожі. Вимоги до такої захисної огорожі визначено ДСТУ ISO 14122-3:2004 **«Безпечність машин. Стаціонарні засоби доступу до машин. Частина 3. Сходи, драбини зі східцями й перила»** (а не ГОСТ 12.4.059-89 «Ограждения предохранительные инвентарные. Общие технические условия»). У документі зазначено, що в місцях машин та механізмів, де є можливість падіння з висоти більшої ніж 500 мм або зона проходу межує з поверхнями, неспроможними нести навантаження (наприклад, зі скла або синтетичних матеріалів), установлюють перила або інші рівноцінні засоби, що можуть захистити людину від падіння з висоти, до того ж мінімальна висота перил має дорівнювати 1,1 м (п. 7.1.2, п. 7.1.4 ДСТУ ISO 14122-3:2006).

Під час цього нещасного випадку на технологічній площадці було використано додаткову пересувну площадку заввишки 400–700 мм, яка не мала перильної огорожі і не була закріплена. Тобто, відповідно до ДСТУ ISO 14122-3:2006, працівник мав надіти запобіжний пояс.

Для порівняння: п. Б.6 додатка до ДБН А.3.2-2-2009 **«Система стандартів безпеки праці. Охорона праці та промислова безпека у будівництві. Основні положення»**, НПАОП 45.2-7.02-12 містить таке визначення робіт на висоті: **«...роботи, що виконують на висоті 1,3 м і більше від поверхні ґрунту, перекриттів або робочого настилу, під час виконання яких працівник перебуває на відстані менше ніж 2 м від межі неогороджених перепадів по висоті»**.

Слід зазначити, що основним засобом захисту, що запобігає падінню з висоти, є захисна огорожа перепадів по вертикалі або перекриття робочим настилом внутрішніх прорізів робочої поверхні, а допоміжним – запобіжний пояс (безлямковий), який за функціональним призначенням використовують тільки для підтримання працюючого. Під час проведення верхолазних робіт запобіжний пояс (лямковий) є єдиним засобом захисту, що запобігає падінню з висоти.

або використання витяжної вентиляції, що є порушенням п. 4.21.4 ДБН А.3.2.2-2-2009 «Система стандартів безпеки праці. Охорона праці та промислова безпека у будівництві. Основні положення» (НПАОП 45.2.7.02-12) та п. 8.1.8 Правил безпечної роботи з інструментом та пристроями (НПАОП 0.001.30-01) (на той момент чинною була саме ця редакція Правил).

Через порушення нормативних вимог потерпілий дістав опіки полум'ям 95% поверхні тіла. Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом. На жаль, спитати потерпілого, чому він не застосовував спецодежду, який йому було видано, уже неможливо.

Щоб належно організувати безпечну виробничу діяльність, доцільно підвищувати рівень навчання (інструктажів) з питань охорони праці в частині дотримання правил

поводження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, активізувати виховну роботу, прищеплювати почуття відповідальності зайнятого персоналу.

Особливу увагу потрібно звернути на підготовку працівників, які мають незначний професійний досвід роботи. За результатами аналізу, майже 60% потерпілих на виробництві через незастосування ЗІЗ (у разі їх наявності) мали стаж роботи за професією до п'яти років. До того ж вони належали до різних вікових категорій: це і недосвідчена молодь, і люди зі стажем, які змінили рід занять.

У розрізі професій встановлено, що 26,5% потерпілих на виробництві через незастосування ЗІЗ (у разі їх наявності) – це будівельники, 13,7% – електрики, 12% – слюсарі, 8,5% – зварники.

Також на підприємствах слід підвищувати рівень забезпеченості працівників ефективними і зручними в експлуатації ЗІЗ та посилювати контроль за їх використанням.

